

Lina Misiuvienė
Jolita Šalomskienė
Dalia Švažienė

U Ž R A Š A I

7

L I T E R A T Ū R A

| 1 DALIS

TURINYS

I TEMA. JAUNAS ŽMOGUS IEŠKO GYVENIMO PRASMĖS • 4

1 SKYRIUS. Jaunystės idealai • 4

1. Ko siekti jaunystėje? *Mykolo Kleopo Oginskio „Priesakai sūnui“* • 4
2. Kada „kiekvienoje kišenėj pavasarių šimtas“? *Kazio Binkio gyvenimas ir asmenybė* • 6
3. Koks atžalynas yra gražus? *Gerardas Binkis apie tėvą Kazį Binkį* • 8
4. Kas brandina jauną žmogų? *Kazio Binkio dramos „Atžalynas“ veikėjai* • 10
5. Kada pažįstame tikrąjį žmogaus veidą? *Dramatiška situacija „Atžalyne“* • 12
6. Kas lemia žmonių poelgius? *Kazio Binkio dramos „Atžalynas“ veikėjų vertybės* • 14
7. Kokios vertybės svarbios jaunam žmogui? *Aldonos Liobytės apsakymas „Sunki mama“* • 16

- 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 18

2 SKYRIUS. Savo vietos tarp žmonių ieškojimas • 20

1. Kas nusako žmogaus vertę? *Vytauto Mačernio gyvenimas ir asmenybė* • 20
2. Kas padeda pažinti asmenybę? *Vytauto Mačernio laiškai* • 22
3. Kodėl reikalingi bendraminčiai? *Vytauto Mačernio „Jų buvo daug. Geri draugai. Visi jauni ir drąsūs“* • 24
4. Kaip rasti savo kelią? *Vytauto Mačernio laiškas Danguolei Jackeivičiūtei* • 26
5. Koks gyvenimas yra vertingas? *Vytauto Mačernio „Mes nežinome...“, „Trioletai“* • 28
6. Ko trokšta žmogus? *Vytauto Mačernio „Pavargimas“, „Į viršūnes“* • 31
7. Kodėl gyvenimas kupinas įtampos? *Selmos Lagerliof romanai „Portugalijos karalius“* • 34

- 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 36

3 SKYRIUS. Žmonių savitarpio santykiai ir įsipareigojimai • 38

1. Kaip pasaka padeda kalbėti apie rimtus dalykus? *Antuano de Sent Egziuperi „Mažasis princas“* • 38
2. Kodėl žmogui svarbi vaikystė? *„Mažojo princo“ pasakotojas, vertybių samprata* • 40
3. Kokia gyvenimo prasmės paslaptis? *„Mažojo princo“ planetos* • 42
4. Ką žmogui reiškia draugas? *Antuano de Sent Egziuperi „Mažojo princo“ idėja* • 44
5. Kiek kiekvienas žmogus panašus į mažąjį princą? *Samprotaujamasis rašinys „Aš ir mažasis princas“* • 47
6. Kodėl svarbus žmogaus dvasinis pasaulis? *Sauliaus Šaltenio apsakymas „Amžinai žaliuojantis klevas“* • 50

- 3 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 53

II TEMA. TAUTOSAKOS IR TRADICIJŲ TĘSTINUMAS • 55

1 SKYRIUS. Dainos reikšmė žmogaus ir bendruomenės gyvenime • 55

1. Kodėl žmonės dainuoja? *Mintys apie dainavimo svarbą* • 55
2. Nuo ko priklauso gyvybė Žemėje? *„Saulala, motula, užtekėk, užtekėk“.*
Simbolinės rato reikšmės • 57
3. Kaip palengvinti rūpesčius? *„Vai ir atbėga baikštus elnelis“.* *Kalėdinių dainų simbolika* • 59
4. Kas atjaunina sielą? *„Supkit meskit mane jauną“.* *Velykų sūpuoklinės dainos* • 61
5. Kuo svarbios tradicijos? *„Kupolėle, kas tavo skynė“.* *Joninių papročiai* • 63
6. Kam skiriami gražiausi jausmai? *„Aš atsisakiau savo močiutei“, „Vai, žydėk, žydėk, sausa obelėle“, „Beauštanti aušružėlė“, „Aš išdainavau“.* *Vestuvinių dainų prasmė ir simbolika* • 65
7. Kaip praskaidrinti kasdienybę? *„Rūta žalioj“.* *Darbo dainų pasaulis ir žmogus* • 67
8. Apie ką norisi dainuoti? *„Bėkit, bareliai“, „Pūtė vėjas“.* *Senojo pasaulio vertybių atsivėrimas* • 69

- 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 71

2 SKYRIUS. Tautosakos gyvybingumas šiandien • 73

1. Kodėl liaudies daina turi išlikti? *Folkroko grupė „Atalyja“, postfolkloro grupė „Kūlgrinda“* • 73
2. Kuo remiantis kuriama šiuolaikinė kultūra? *Liaudies dainos šiandien* • 75
3. Kada liaudies dainos tampa įkvėpimo šaltiniu? *Kūrybinių darbų pristatymas* • 77
4. Kas sieja poeziją ir tautosaką? *Marcelijaus Martinaičio „Padainuok man“* • 79

- 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 81

- Literatūros šaltinių sąrašas • 83

- Iliustracijų šaltinių sąrašas • 84

SUTARTINIAI ŽENKLAI

7. Kokios vertybės svarbios jaunam žmogui?

Aldonos Liobytės apsakymas „Sunki mama“

IŽVELGIU

2015 metais Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune vyko rašytojos, dramaturgės, vertėjos, aktorės Aldonos Liobytės 100-mečio minėjimas.

Renginyje dalyvavo A. Liobytės šeimos nariai, literatūros tyrinėtojai, aktoriai, muzikantai. Buvo surengta paroda „Narsiai Vilniaus mergelei“ (Aldonai Liobytei – 100).

- Pasvarstyk, kodėl taip pavadinta paroda. Gali remtis straipsniu (<http://kaunozinia.lt/aldonos-liobytes-100-mecio-minejimas/>).

Parodoje pateikta nuotraukų, rankraščių, knygų, asmeninių rašytojos daiktų.

„Deja, į parodą daug netelpa. Į parodą neįdėsi ir nepaprasto Aldonos Liobytės gebėjimo duoti ir dalintis, rūpintis ir saugoti, mylėti ir juokauti, kovoti ir ginti... Lieka tik prisiminimai.“

- Išrašyk citatoje išvardytas vertybes. Ar tau jos svarbios? Atsakymą argumentuok.

NAGRINĖJU

1. Džiuljetos Maskuliūnienės straipsnyje „A. Liobytės „Sunki mama“: ironiškas pasakojimas“ rašoma: „Apsakyme viskas vaizduojama trylikametės septintokės Jovitos akimis. Autorei gerai pavyko sukurti ryškų autoironiškos¹, apsiskaičiusios, savarankiškos ir savimi pasitikinčios, neieškančios žodžio kišenėje paau-glės charakterį.“

Išrašyk iš citatos epitetus apie pagrindinę apsakymo veikėją ir kiekvieną jų apibūdink plačiau (savais žo-džiais ar citata).

Autoironiška _____

Apsiskaičiusi _____

2. Pažvelk į vadovėlio 1 dalies iliustraciją (p. 31) ir glaustai papasakok, kas joje vaizduojama. Remkis apsakymo „Sunki mama“ siužetu. Padaryk išvadą, kodėl Jovita savo mamą vadina sunkia ir svajoja susitikti su tėčiu.

¹ Rezistentė – pasipriešinimo dalyvė.

² Autoironija – ironija savo paties atžvilgiu; paslėpta savęs pajuoka.

3. Prisimink vieną iš apsakymo pabaigos epizodų. Perskaityk.

Laimė, kad turiu dvidešimt penkis mamos rublius „juodai dienai“. Juoda valanda kaip tik buvo man išmu-šusi. <...>

Skridau sunkia širdimi. Gyvenimas privertė mane tėteli pameluoti, o dabar ką mamai į Kijevą parašysiu? Ko išlėčiau ne laiku iš Palangos, jeigu čia tokios karališkos atostogos, kaip esu rašiusi? O Mapotę kaip gyriau... Ak, tegu jie visi prasmenga užmiršimo jūroje, vartoju kažkieno žodžius. Man liko nuo bilieto 20 rublių. Gyvensiu kaip nors, kol mama grįš. Valgysiu kefyra su duona, kad tik namie.

4. Išrašyk iš perskaitytos ištraukos vaizdingus, perkeltinę reikšmę turinčius žodžius. Apibūdink, kokią vidinę pagrindinės veikėjos išgyvenamą situaciją jie atskleidžia.

5. Pasamprotauk, kaip kito Jovitos elgesys ir charakteris. Kaip ir kodėl mergaitė pasikeitė apsakymo pabaigoje? Ką ji suprato?

6. Mąstydamas apie tai, kokia pagrindinė šio apsakymo mintis, pavaizduok (nupiešk) veikėjos charakterio raidos kreivę, simbolį (charakterio raida – vidinių pažiūrų, santykių, jausmų pasikeitimas). Jei nesiseka piešti, aprašyk, kaip kito Jovitos jausmai.

ISIVERTINU

1

- Kokią temą aptariau pamokoje?

2

- Kokias svarbiausias sąvokas išsiaiškinau?
- Ką išmokau atlikti?

3

- Kaip atsakau į pagrindinį pamokos klausimą? Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu pavyzdžiais.

3. Kodėl reikalingi bendraminčiai?
Vytauto Mačernio „Jų buvo daug.
Geri draugai. Visi jauni ir drąsūs“

ĮŽVELGIU

Viktorija Daujotytė – Lietuvos literatūros tyrinėtoja, habilituota humanitarinių mokslų daktarė knygoje „Karalių gėlė iš Žemaitijos pelkių“ apie Vytauto Mačernio kartą rašė: „Vytauto Mačernio karta – nepriklausomos Lietuvos vienmečiai ar beveik vienmečiai. Išėjimas iš savo vietų, kaimų, miestelių, sodybų dažniausiai viena kryptimi – kultūros, universiteto, Paryžiaus. <...>

Idealistinio¹ nusiteikimo, kalnų ilgesio, išskirtinio likimo laukimo karta.“

- Atidžiai įsiskaityk į šiuos žodžius apie Vilniaus universiteto kartą, kurios atstovas buvo ir Vytautas Mačernis, ir užrašyk, kas, anot Viktorijos Daujotytės, siejo tuos jaunus žmones.

NAGRINĖJU

- Perskaityk Vytauto Mačernio šeštosios vizijos (iš eilėraščių ciklo „Vizijos“) fragmentą ir išnagrinėk jį lentelėje.

Vytauto Mačernio šeštosios vizijos fragmentas	Pakomentuok atskiras eilėraščių eilutes: ką jaučia, išgyvena lyrinis subjektas; koks pasaulio vaizdas ir kaip kuriamas, kaip jis siejasi su lyrinio subjekto nuotaika; koks draugų poveikslas ryškėja.	Savo žodžiais apibendrink, apie ką kalbama kiekviename posme.
Atsimenu, kai tik paaugau, tuoj pasaulin išėjau. Buvau nerūpestingas ir šypsodamas žvelgiau į dirbančiųjų dalią. O buvo pats pavasaris, ir debesėliai sklaidės melsvumoj, Išbėgę miško pakraštį, lapojo šviesūs ir jauni berželiai. Buvau be galo neramus, todėl siaučiau vienmečių ir draugų būry... Visi mes ėjom išdykaudami pagal saulėtą laiko upę. Mergaitės puošė galvas gėlėmis, mes laužėm medžių pumpuruotas šakeles Ir mėtėm vandenin, tegu jas neša bangos įsisupę ² . Perdien pavargę kelyje, saulėleidžio metu kalnų šlaituos susėdę, Giliai nurimę žvelgdavom žemyn, kur tiesės lygumos, kaimai, Ten kildavo į dangų piemenų sukurto laužo dūmai, Paskui ateidavo naktis, barstydama dangun žvaigždes, Ir mus pavergdavo jų aukštas ir kilnus ramumas. <...>		

¹ Idealistinis – čia per gerai vertinantis tikrovę.

² Įsisupusios.

- Palygink šį fragmentą su nagrinėtu eilėraščiu „Jų buvo daug. Geri draugai. Visi jauni ir drąsūs“. Užrašyk, kokia tema sieja abu tekstus.

- Palygink, kuo skiriasi ir kuo panašūs eilėraščių lyriniai subjektai. Parašyk po 2 bruožus.

Panašūs tuo, kad

Skiriasi tuo, kad

- Palygink abiejuose eilėraščiuose vaizduojamą pasaulį.

Panašu tuo, kad

Skiriasi tuo, kad

- Eilėraščių pagrindinis vyksmas – ėjimas. Paaiškink šio veiksmo perkeltinę reikšmę.

- Vytauto Mačernio eilėraščiuose sukurtą draugų poveikslą susiek su visa šio poeto karta. Savo atsakymą argumentuok.

- Padaryk išvadą, kaip Vytautas Mačernis suprato, kam reikalingi draugai.

ĮSIVERTINU

1	Kokią temą aptariau pamokoje?	2	Kokias svarbiausias sąvokas išsiaiškinau? Ką išmokau atlikti?	3	Kaip atsakau į pagrindinį pamokos klausimą? Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu pavyzdžiais.

7. Kodėl gyvenimas kupinas įtampos?

Selmos Lagerliofo romaną „Portugalijos karalius“

IŽVELGIU

Anot Aistēs Urbonienēs, „tēvo ir dukters santykių tema aktuoli visoje Selmos Lagerliof kūryboje, bet niekur jausmai nėra tokie stiprūs, o išsiskyrimas toks skaudus kaip šiame romane“.

- Parašyk, ar tau svarbi, įdomi tėvo ir dukters santykių tema. Kodėl?

- Pasvarstyk, kaip turėtų elgtis tėvai ir vaikai, kad nepatirtų įtampos ir jų santykiai būtų puikūs. Parašyk 3 patarimus.

NAGRINĒJU

Perskaičius romaną „Portugalijos karalius“ kyla daug minčių apie veikėjų poelgius, susiklosčius tam tikrai situacijai, elgesio pasirinkimo motyvus. Įsivaizduok, kad turi galimybę pakalbinti romano veikėjus Klarą Giulą ir Janą. Ko norėtum jų paklausti?

1. Suformuluok ir užrašyk 2 atvirusius (skatinančius pasakyti savo nuomonę, pasvarstyti) klausimus Klarai Giulai, pvz., „Kodėl išvykusi nerašei tėvams laiškų?“ Atsakyk į klausimus veikėjos vardu.

- Tavo klausimas: _____

Klaros Giulos atsakymas: _____

- Tavo klausimas: _____

Klaros Giulos atsakymas: _____

- 2.** Suformuluok ir užrašyk 2 atvirusius (skatinančius pasakyti savo nuomonę, pasvarstyti) klausimus Janui, pvz., „Kodėl nesupykai ant dukros, kad ji pamiršo tėvus?“ Atsakyk į klausimus veikėjo vardu.

- Tavo klausimas: _____

Jano atsakymas: _____

- Tavo klausimas: _____

Jano atsakymas: _____

- 3.** Pamąstyk, kaip veikėjai turėjo pasielgti, ką turėjo padaryti kitaip, kad būtų išvengta tragiškos baigties, skaudaus išsiskyrimo. Sukurk įsivaizduojamą 5–8 klausimų interviu *Kaip parengti interviu*, žr. vadovėlio 1 dalyje, p. 166) su Klara Giula arba Janu (prisimink tiesioginės kalbos skyrybą).

Interviu su Klara Giula / Janu

Aš (jsivaizduojamas žurnalistas):

– Kurio savo poelgio labiausiai gailitės ir kodėl?

Klara Giula:

– *Labiausiai apgailestauju dėl* _____

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

- 4.** Savo sukurta interviu gali perskaityti bendraklasiams. Pasidalykite mintimis ir įspūdžiais.

- Padarykite ir užrašykite išvadą, kaip turėjo pasielgti veikėjai, kad gyvenimas nebūtų buvęs kupinas įtampos.

ISIVERTINU

- 1 • Kokią temlą aptariau pamokoje?

- 2 KOKIAS svarbiausias sąvokas išsiaiškinau? Ką išmokau atlikti?

- Kaip atsakau į pagrindinį pamokos klausimą?
Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu pavyzdžiais.
